

Ja, waarom niet?

Een Rotterdamse tienerjongen in 1970-1974

Aad 't Hart

ISBN 9789464352481

Derde druk, februari 2023

Voor mijn ouders, Cor 't Hart en Sjaan Feelders

*Voor mijn ouders:
Cor 't Hart en Sjaan Feelders*

*Wat goed is, Phaedrus,
En wat niet goed is –
Moeten wij iemand vragen ons dat te vertellen?*

Robert M. Pirsig

Ik schrijf nooit over gewone mensen. Ik ben die ook nog nooit tegen gekomen.

Gerard Kornelis van het Reve

Situaties en personen in dit boek beschreven komen deels voort uit mijn
verbeelding.

A.'t H.

	bladzijde
<i>Eerste deel</i>	
1 Ouddorp	9
2 Kookpunt	14
3 Tikt het nergens	19
4 Voilà: Che Guevara	24
5 Sur Sûre	30
6 Mad dogs	36
7 Vrijdag I	39
8 Vrijdag II	49
9 Hugo de Groot	56
10 Ungezogener Holländer	59
11 Wel gefeliciteerd	63
 <i>Tweede deel</i>	
1 De Plompert	69
2 Revolutie	74
3 De kleine waarheid	82
4 Dutch windmill	88
5 Krakeelhof	94
6 Kedinkedonkedinkedonkeding	100
7 IJsssssssss	107
 <i>Derde deel</i>	
1 „Kijk eens, Wil?	117
2 Walther	124
3 Cor	129
4 René	133
5 Kees	138
6 Hans	145
7 Betrouwbare remmen	153
 <i>Vierde deel</i>	
1 Vlissingen	163
2 De overtocht	169
3 Dover- Canterbury – Maidstone – Blackboys	172
4 Brighton – Hastings – Dover – Vlissingen	182
5 't Is weer voorbij, die mooie zomer	186
6 "Hee, hee, joh, doe dat niet"	191
7 Sad songs	198
8 Wounded knee indian	201
9 Synchroon zwemmen	209
 Spotify speellijst	 218

Eerste deel

1 Ouddorp

Dit boek gaat over de jaren 1969-1974, van mijn 14^e tot en met mijn 18^e, van mijn tweede klas tot en met mijn zesde klas middelbare school. Dit kan het verhaal zijn van elke tiener die geboren is in de jaren vijftig.

IK LAG OP APEGAPEN. Mijn bronchiën zaten potdicht, op een piepklein spleetje na. Waar waren mijn longen gebleven, die blanke roze ballonnen? Ik kreeg geen zuurstof.

(Speak to me; Pink Floyd)

(Breath; Pink Floyd)

Ik hallucineerde. Zwetend sleepte ik me uit mijn slaapzak. Ik frommelde me in een te strakke broek. Mijn reservebroek, die droog was. Om me heen nam de chaos toe in de kolossale piramidetent, meer en meer. Overall mepten ze met strobalen-kussens. Hele matrassen vlogen nu door de lucht. De flauwe stralen maanlicht die tussen de tentflappen naar binnen piepten, belichtten een dichte stofwolk. Mijn ademhaling schuurde en reutelde.

Rochelend bracht ik mezelf in veiligheid buiten de tent. Ik hield me staande aan een oude scheerlijn van onvoorstelbaar ruw touw. Zo buiten was van de wantoestand daarbinnen weinig te merken. De schijn was verraderlijk. Daar surveilleerden twee leraren. Met een zaklamp schenen ze op de tent – waar het plots lafhartig stil werd. Vandaar belandde de lichtbundel op mij. Midden in mijn gezicht. Ik kneep mijn ogen dicht en hield ter bescherming mijn hand voor mijn voorhoofd. Als een indiaan. “En jongeman, wat doe jij buiten de tent?”, hoorde ik Geurtjens zeggen. Want die was het. Hij was mijn leraar Nederlands. De man, die klein van stuk was, liep in een Marokkaanse djellaba met capuchon die ruim uitviel. Het was de dwerg Dopey van Sneeuwvitje. Verdomd. “Zo, zo, meneer ‘t Hart”, riep Van Zwieten. Dat was nummer twee. Mijn leraar klassieke talen.

“Ik krijg geen lucht, meneer”, hijgde ik amechtig.

Mijn schoolreputatie werkte in mijn nadeel. Met beide docenten had ik geregeld gedonder gekregen...met al de ludieke flauwekul waarmee ik hun lessen verstoorde. Ze vertrouwden de zaak niet. Van Zwieten zocht

met zijn lantaarn de omtrek af. Hij verwachtte een groep onruststokers. Hij richtte maar weer eens irritant op mijn gezicht.

“Kom, kom, meneer 't Hart. 's Morgens een vent, 's avonds een vent”, bromde Van Zwieten.

De heren waren onmiskenbaar in de olie. Van Zwieten zowel als Geurtjens stond te schommelen op zijn benen. De eerste zocht houvast en pakte een scheerlijn beet.

“Zo, dat is ruw touw”, mompelde hij.

Ze schenen hun lamp nu beiden in mijn gezicht en in elkaars gezicht en in de lucht. Het werd een hele lichtshow. Zij waren straalbezopen. Van Zwieten stond aan een holle kies te zuigen en wijdde zich aan gedachten.

“Alles...rustig, wel? Muisstil”, vond Geurtjens. Hij trapte op de sleep van zijn djellaba en holde struikelend een rododendron in. Van Zwieten nam het woord.

“We gaan niet weer de pias uithangen, 't Hart”, baste hij. “Voort ermee, terug in je tent.”

“Wacht, meneer, alstublieft, ik heb astmatische bronchitis en ik krijg het Spaans benauwd van het stof.” Ik was gaan zitten op een boomstronk en hapte naar lucht. Ik leek een brasem op het droge. Het klonk alsof je een nieuw ballonnetje opblaast met een nog dichtgeplakt tuutje... Geurtjes stond intussen weer op zijn benen en plukte grasjes uit zijn djellaba. Zwijgend ging het richting begeleidersgebouw.

Ik strompelde achter mijn leraren aan. Die van de linker rand van het pad naar de rechter rand meanderden. Als ze om zich heen schenen, raakten ze de looprichting kwijt. Op een kruising wachtten twee andere surveillantten: Pilaer (aardrijkskunde) en Bereklauw (tekenen). De laatste droeg een monnikspij. Bij het maanlicht en de nachtelijke bosgeluiden kwam dat luguber over.

Geurtjens bescheen minutenlang het gezicht van zijn collega's, of hij niet geloven kon hen daar aan te treffen. De tijd liep maar door.

“We gaan die kant op”, wees Bereklauw met zijn zaklamp.

“Maar natuurlijk”, mompelde Van Zwieten.

In het begeleidersgebouw zat zowat het voltallige lerarenkorps van de Ravenswaard. Alleen Von Sneu van Duits, Beekink van geschiedenis en Reinhard van wiskunde ontbraken.

“Ik zei nog tegen collega Pilaer (aardrijkskunde) dat dat zwemmen in zee met kleren aan nog een staartje zou krijgen”, tjlpte Geurtjens en hij glom van plezier. “Zei ik het niet?”

“Jazeker, je zei: die gaan ziek worden”, beaamde Pilaer, die ging zitten. “Maar meneer, ik heb last van astmatische bronchitis... deze aanval komt door sto-o-of”, gierde ik.

Pilaer was kleurenblind. Dat is een apart verhaal. Hij legde altijd zijn kleurkrijtjes op volgorde in het doosje dat op zijn tafel lag. Iemand had eens naar aanleiding van een opvallende vergissing die kleurenkwaal gediagnosticeerd. Want Pilaer tekende graag op het bord. Hoe bijvoorbeeld water uit zee verdampte, hoe de wind de wolken naar het land dreef, hoe vervolgens de regen viel en hoe rivieren dat water weer naar zee brachten. Dan is het belangrijk dat water blauw is. Ha, ha, ha. En niet rood. Je hoefde maar twee krijtjes om te wisselen in dat doosje en een klas had de grootste lol. De lessen aardrijkskunde werden een hallucinogene ervaring.

Ik had allerlei gedachten en hoestte mijn longen eruit. Hoest, hoest.

Gelukkig kreeg meneer Mellon (Engels) medelijden met me.

“Wil je wat water misschien?” vroeg hij met zijn kenmerkende zangerige stem. Hij was oprecht bezorgd.

“Graag, meneer”, fluisterde ik zwak. Het was geen overdrijven wat ik deed. Nog nooit had ik het zó benauwd gehad.

Juffrouw Plufoer van Frans die een dwangnagel stond af te bijten, hield daarmee op en vulde een glas water. Buiten school, ach ook binnen school, zijn leraren aardige mensen. Soms vreemde individuen, met typische eigenaardigheden, alsof ze zijn opgegroeid zonder vriendjes. Behalve Bereklauw dan, van tekenen, die was maf geboren. Jongens, jongens, dacht ik, wat ziet ie er weer uit met zijn enorme kroeshoofd met zwart haar en zwarte baard en zwarte bril. Een reusachtig lichaam en dan gekleed in die monnikspij. Het was of je oog in oog stond met Charles Manson, precies die flikkerende ogen. Met het belangrijke verschil: Bereklauw had een heerlijk rustgevende baritonstem waarmee hij grappige zinnnetjes uitsprak... en hij was geen moordenaar natuurlijk. Hoewel???

Hij zei dingen als “Denk altijd eerst goed na voordat je iets stoms zegt”,

“Ik praat in mezelf omdat ik advies van een expert nodig heb” en

“Waarom makkelijk doen als het moeilijk kan”. Eens riep ik hard,

teleurgesteld door een vlek in mijn schilderopdracht "Jezus". Toen keek Bereklaauw op en galmde door het lokaal: "Ja, hier".

Ik knapte op van het zitten in een stofvrij klimaat en verwerkte de situatie. De leraren zaten allen in de ruime keuken aan een grote, gammele steigerhouten tafel. Daarop stonden vier flessen sterke drank: wodka, cognac, rum en jenever. Er heerste duidelijk een fysieke spanning tussen Pilaer en Plufoer. Daar was bezig een liefde te ontstaan. De altijd onverstoorbare Pilaer zat nu slap te grinniken. Bij bijna elke opmerking. Plufoer bloosde de sterren van de hemel.

"Wil je wat eten?", vroeg Mellon.

"Nee, dank u, integendeel", zuchtte ik.

Ik zat te staren naar Van Zwieten. In de korte tijd dat ik bij hen aan tafel zat, schonk de man zich twee keer een glas cola in met een derde deel sterke drank. Zijn dikke glazen in de bril vergrootten zijn ogen tot schoteltjes. Hij leek een kameleon die verlekkerd naar een torretje keek. Nog even en die ogen zouden onafhankelijk van elkaar gaan rollen.

"Het gaat nu wat beter, nietwaar?", vroeg Mellon meelevend.

"Maar ik kan niet terug in die stoftent, meneer. Dan krijg ik het weer benauwd."

De leraren keken elkaar aan en gooiden het probleem in de groep. Hier te kort daar te lang, moeilijk moeilijk. Nu hoorde ik al hun voornamen: wat vind je nou, Bep (Geurtjens), Jop (Pilaer), Annemarie (Plufoer)? Ten slotte hakte Van Eldik, natuurkunde, de knoop door.

"We hebben een kleine tent hier naast het begeleidersgebouw. Die wordt niet gebruikt. Haal je slaapzak en je spullen, dan blazen wij een luchtbed op."

Pilaer en Geurtjens vervielen in onblusbare hilariteit. Ik vroeg me af wat erger was: leraar of circusclown, maar kon niet tot een slotsom geraken.

Mei 1970, ik was 14, in november werd ik 15 jaar. Ik zat in G 2.1.

Het was allemaal anders uitpakkt dan ik me voorgesteld had.

Traditiegetrouw was aan de Ravenswaard een 3-daagse schoolreis in Ouddorp georganiseerd voor klassen met de jongste leerlingen. Dat waren nu alle tweede klassen, want brugklassen had de Ravenswaard niet. Vlak voor de meivakantie.

Tijdens de strandwandeling had ik me uitgesloofd om de aandacht van Yvonne Tax te krijgen. Als je met je nieuwe spijkerbroek in zee ging, zou

die mooi strak langs je lijf opdrogen en verbleken. Dat hadden ze gezegd. Maar niet alleen mijn spijkerbroek was nat geworden, mijn T-shirt en trui. De temperatuur van de zee was winters. Vervolgens hadden we nog twee uur in de wind lopen uitwaaien. Combineer dat met een stro-balengevecht in een kamptent.

Verschillende jongens, onder wie John Sturbilsky, waren vroeg in de avond onze tent uit geglipt. Met mij ging het toen al te slecht. Ik vond er de kracht niet voor. Ze gingen naar de meisjestenten. Die Sturbilsky had een oogje op Yvonne en zij genoot van zijn belangstelling.

Verkering, verkering hadden we niet. We hadden gedanst begin dit jaar op de Muzeval-afsluitavond. Gezoend. Ik was op haar verjaardagsfuif (!) geweest. Het was snel laat geworden. Ik had de moed pas gevonden om met Yvonne te dansen om tien uur. Elf uur moest ik al weer vertrekken.

Ik rende ... ik rende ja, in één keer van Zuidplein naar Kreekhuizen.

Keihard. Zonder mankeren, zonder stop. Wat een conditie had ik!

Later vertelde ze doodleuk dat ze op de korfbalclub ook allerlei dansavondjes bezocht. Gelijk had ze... ik was een onbenul. Zij kon jongens krijgen twee, drie jaar ouder dan ik... en getapte binken als John Sturbilsky. Met wie ze nu knus samen in een slaapzak verbleef, terwijl ik lag te creperen... hoor je het, Yvonne? Ik lag te creperen, ik kreeg geen lucht, ik stak de moord. (*She's not there; Zombies*)

Het stuk dat ik schrijven zou voor de schoolkrant 't Zootje, de laatste editie van dat schooljaar, ging niet over het driedaagse schoolreisje te Ouddorp, zoals de bedoeling was. Twee van de drie dagen toefde ik ziek en eenzaam in de begeleidersvertrekken.

Ik meen dat het artikel toen een interview geworden was met de ammeleunsis... amellanus... amaneusis... met de amanuensis.

2 Kookpunt

IN SCHOOLTIJD KWAM ER weinig van romances. Ik moet daar niet zo'n stennis over maken. Van alle tijd besteedde ik 1% aan meisjes, 70% aan school, 20% aan sport en de rest aan familie. Oh, en aan hobby's zoals tekenen en schrijven. School was zwaar werk voor een gymnasiast met Cito-havo-advies. Ik moest boven mezelf uitstijgen.

Vrienden had ik niet meer. We hadden het druk en moesten écht opletten tijdens de les. Afgezien van René Toebak en Gerard van Gils was mijn klas ultra-braaf. En ultra-slim, allemaal studiehoofden. Op de zwartwit klassenfoto met Mellon zie je ons. Netjes in drie rijen. René ludiek ervoor liggend.

Meegaand waren we. Gezagsgetrouw. En een beetje tegenstribbelen. Mijn leraren hadden gedegen dwangmethoden, die hun betrouwbaarheid hadden bewezen in jarenlang Hoge-Burger-Schoolonderwijs. Geurtjens haalde je onverwacht voor het bord voor een mondelinge overhoring woordenschat, soms twee keer in de week, je was er nooit gerust op. Daar zat ie ontspannen in de klas een shaggie te paffen op zijn verhoging achter zijn tafel bij het open raam. Jij moest de betekenis zeggen van "Zijn moeder gaf de pijp aan Maarten". Of andersom. Geurtjens zei: "Zijn moeder gaf het op". Jij moest de bijpassende uitdrukking ophoesten. Zo vulde hij op zijn dooie akkertje de halve les. Soms de hele les! Had ie amper de tijd om het huiswerk voor de volgende dag te geven. En als hij daar niet aan toe was gekomen, en wij hadden geen huiswerk gemaakt, werd ie uitzinnig van boosheid. Dat we dat op onze klompen hadden moeten aanvoelen...dan kregen we een dubbele portie de volgende keer. Hij deelde zonder mededogen onvoldoendes uit. Daar ging je wel van leren. Hoe je rapportcijfer tot stand kwam, was een raadsel. Dat was met meer leraren het geval: onderwijsstijl anno 1970.

Geurtjens gaf onverwacht dictees... dan zong ik stilletjes: "een tweetje voor een dicteetje". Het gebeurde dat hij de volgende les begon met: "Jongelui, ik heb alle dictees nagekeken, maar het was zo slecht, we doen het vandaag nog een keer..." Hup, dat scheelde nakijktijd en een les was weer gevuld. Hij had een boek met honderd dictees. En altijd dezelfde spellingmonsters, die er bij mij maar niet in wilden: *interessant*,

onmiddellijk, taxi's, tomatensoep, geenszins, caissière... en dan al die *d'tjes* en *t'tjes*. Ik heb wel eens 'caissière' veranderd in 'kassajuffrouw', maar zo sportief was Geurtjens niet. Ik werd er gek van. Hij ging gelukkig niet lager dan een 2; meestal had ik twaalf fouten of meer. Was ik echt goed geweest met slechts acht fouten, kreeg ik toch die 2 weer. Dat stimuleerde weinig.

Aan het eind van klas 2 kreeg ik het door. Leraren namen als klasgemiddelde een net-niet-voldoende tot norm; klasgemiddelde = 5,4. Daar heb je berekeningsmethoden voor; lijstjes: zoveel fout een punt. Dus je behaalde een voldoende alleen en uitsluitend als je beter was dan de helft van de klas. Zo knepen ze de bijdehante strotjes dicht. Dan moet je net in zo'n klas met bollebozen zitten. Op die manier dwongen ze me om steeds meer mijn best te doen. Ik kwam niet meer toe aan voetballen op het plein.

Maar er waren toch vernieuwingen. Bij Geurtjens gingen we een rechtszaak spelen. Er werden twee advocaten en allerlei getuigen aangewezen. Dat was leuk! Het was het idee van René Toebak en mij en daarom mocht ik het verhaal verzinnen. Ik zat in de aula en fungeerde als souffleur. Zoals bij Agatha Christie was er een dode gevonden en hadden enkele getuigen een eerste verklaring afgelegd. René was advocaat ter verdediging en Freddy Giesbers was de aanklager. Advocaten en getuigen hadden een situatieschets en een beschrijving van de betrekkingen tussen de personages. Het plot dat ik verzonnen had, bleek al snel veel te vaag en niet te kloppen. Wel had ik de dader bepaald maar wie, dat wist alleen ik. Het ging net als met "Ik-zie-ik-zie wat jij niet ziet". Zodra de advocaten dicht bij de waarheid kwamen, verzon ik een bevrijdende plotwending.

Telkens na een kruisverhoor kwamen de getuigen naar mij in de aula. Die informeerden mij over de gestelde vragen. Op sommige vragen hadden ze geen antwoord geweten. Die verzon ik ter plekke...zo groeide in mijn hoofd de perfecte misdaad. De getuigen wisten zelf niet of ze de waarheid spraken. Ze gingen er natuurlijk van uit van wel. Iemand zat te liegen. En daar moesten de advocaten achter komen.

Geweldig leuk! Ja, dat kon dan weer wel bij Bep Geurtjens.

DE RAVENSWAARD WAS EEN noodgebouw. Het houten pand was neergezet om 10 jaar een ruimteprobleem op te lossen. Uiteindelijk zou het er bijna 40 jaar blijven staan. Het stond toen al op instorten. Alles was op de begane grond. Centraal had je de aula met een winkeltje. Rechtsom liep een gang: lokalen aan de buitenring en toiletten en magazijnen in de binnenkring. Vanuit de aula kon je ook linksom. Die gangen liepen dood op het grote tekenlokaal.

De lerarenkamer, de directiekamer, de kluis en het muzieklokaal kwamen uit op de aula; van links naar rechts in die volgorde. De voorraad repetitiepapier in de kluis vormde de geluidisolatie tussen het muziekonderwijs en de staf. De piano in het muzieklokaal werd gestemd door mijn vader, drie keer per jaar. Mijn vader was kind aan huis bij Gerritsen, de conrector...

De vloer was van hout en kraakte. Net als met dun ijs mocht je niet op een kluitje staan...nee, grapje. Het dak was plat en op geen enkele wijze geïsoleerd. Als het geregend had, stond er altijd wel een lokaal blank. De ramen, met enkel glas, van de lokalen gingen dicht met één huis-tuin-en-keuken-klink. Het tochtte dat het een aard had. 's Winters stonden de ijsbloemen op de ruiten, 's zomers zakte je in mekaar als een Camembert-puntje. Het houten gebouw kromp en zette uit bij temperatuurverschillen, het steunde en zuchtte, net een levend wezen. Vreemd dat zo'n gedrocht je dierbaar wordt.

De conciërge Aarendse was als een opa voor de leerlingen. Hij kon onverwacht uit zijn slof schieten. De schoolkrant, *'t Zootje*, maakten we in nauwe samenwerking met hem. Hij zorgde voor de stencils en het papier en de nietmachines. We hielden hem in ere.

Aarendse had iets aan zijn neus. Het was een flinke kokkerd. En dat was ie niet van zichzelf. De neus was onderhuids ontstoken of zo. Aarendse had er verschrikkelijke jeuk aan. Verder had hij nergens jeuk, maar steeds aan die neus, hè?

Dan stond ie daar in zijn winkeltje. Aan zijn neus te krabbelen. Zo ben ik van de roze koeken af gekomen.

En dan was er de ammenleunis... de emanuélas... de amanuensis... (fijn dictee-woord) de heer Papadopoulos, een Griek. In de tweede klas had ik drie vakken erbij gekregen: natuurkunde, Duits en latijn. Gratis, voor

hetzelfde schoolgeld. Dat was ook wat? Had de school je met een paar leuke vakken in de brugklas binnengelokt, kreeg je er in de tweede klas drie bij, en in de derde zouden nog volgen: scheikunde en Grieks. Wiskunde ging zich splitsen in wiskunde 1 en 2. Ons werd beloofd dat in de vierde er weer vakken af gingen. Dan koos je een vakkenpakket. Nu goed, die amanuensis was de natuurkundige assistent, die liep altijd geheimzinnig te doen. Zelf gaf hij geen les. Hij bewoog als de klokkenluider van de Notre Dame over de krakende vloer. Je zag hem niet maar je hoorde gekraak. Hij was spoorloos en dan plotseling stapte hij uit een zijdeur, waar niemand ooit kwam. Altijd met slangetjes en flesjes in de weer. En gekleurde vloeistoffen. Hij gedroeg zich als een Middeleeuwse alchemist. Het enige wat ontbrak, waren ontploffingen. In zijn witte jas in gebogen houding redderde hij rond het aanrecht in het natuurkundelokaal, bij de zuurkast. Dat lokaal liep omhoog als een theater. De leerling keek neer op dat kamerbrede aanrecht, als op een altaar. Van Eldik was de paus en Papadopoulos zijn misdienaar. Boven de deur en bij het aanrecht hingen douches. Zonder afvoer, alleen een douchekop met een doortrekker. Daar kwam water uit, hebben we geconstateerd.

Eén keer! Nee, twee keer heb ik de amanuensis in de klas voor ons iets zien klaarzetten.

De eerste keer waren dat de Maagdenburger halve bollen. De Maagdenburger halve bollen zijn twee losse halve bollen van ijzer, zo groot als een softbal. Die worden tegen elkaar aan gehouden, waarna de ruimte binnen de zo ontstane bol vacuüm wordt gezogen. De proef bewijst dat er luchtdruk bestaat. Door de luchtdruk op het buitenoppervlak blijven de halve bollen tegen elkaar aangedrukt. Je kon trekken wat je wilde...de sterkste jongens uit de klas mochten het proberen... maar je kreeg ze niet van elkaar. Boeiend.

De tweede keer was interessanter... interessanter.

Die amanuensis had iets met vacuüm zuigen, hoor. Typisch Grieks. Stelt u zich voor: een grote glazen kaasstolp. Ze zetten er ook wel eens een klok onder. Onder de stolp staat een glazen beker met water van normale temperatuur...uit de kraan. De amanuensis heeft het mogelijk gemaakt dat het langzaam onder de stolp vacuüm wordt. Hij zuigt de lucht weg. Wat zien we vanaf ons oplopende klaslokaal?

1 Het water begint te 'koken'. Verklaring: dampbelletjes ontsnappen aan het vloeibare water als je de lucht erboven weghaalt! En het gaat flink koken, hoor. Alsof je een ei hard wilt hebben. Zonder vuur.

2 Het 'kokende' water bevriest! De kookbelletjes geraken vast in ijs, als een stekelbaars! Verklaring: net als met het blazen over het theeoppervlak, koelt het water af als je de damp wegzuigt.

Dat gaf te denken, zeg! Het kookpunt en het vriespunt van het water vielen samen. Er schiet me ineens een vraag te binnen die ik had moeten stellen: welke temperatuur heeft de vaste substantie in het glas onder de stolp? Of, eigenlijk weet ik het wel.

(Another kinda love; John Mayall & The Bluesbreakers)

3 *Tikt het nergens*

MIJN VADER HAD ZIJN BAKKEBAARDEN laten groeien. Dat was een suggestie van mijn zus, Nelly. Zij was 18 jaar en kon weten wat in de mode was. Zo kamde zij op een ochtend mijn haarscheiding in het midden. “Kijk,” stelde ze vast, “veel leuker dan die oubollige naad opzij.” Ik keek in de spiegel en moest haar gelijk geven. Mijn hoofd was ineens heel anders, frisser. Ik ging er van glimlachen.

Mijn vader was iedere vrijdagavond en zaterdagavond aan het optreden met zijn Confetti Stars op bruiloften en partijen. Door de week stemde hij piano's. Hij kwam om negen uur uit zijn bed, omdat hij niet voor koffietijd bij zijn pianoklanten terecht kon. Na een dag hard werken kroop hij om half vier voor een middagdutje zijn bed weer in. Dat ging al jaren zo.

Sinds kort was er iets bij gekomen. Op woensdagmiddagen zat hij bij Overmaas in de jeugdcommissie. Er was meer nieuw, want mijn vader nam er een borreltje bij. Als de commissieleden na een geslaagde commissiemiddag ontspanden met een potje biljart, nam hij een jonge jenever in zijn jus d'orange. Aanvankelijk waren we thuis hooguit verrast. We keken ervan op. Mijn vader dronk namelijk uitsluitend sloten koffie. En op de feestavonden liters jus.

Zijn grote zonde was het roken. Hij pafte per dag wel een pakkie Arsenal weg. Dat werd kostbaar, dus was hij overgestapt op shag. Halfzware Drum.

Alcohol en mijn moeder? Dat was een ander paar mouwen. Mijn moeder dronk niet veel alcohol, maar wel regelmatig. Wij, kinderen, zagen daar geen probleem in. De enige keren dat we haar een vieuxtje zagen drinken, was elke middag, nadat mijn vader die galant voor haar had ingeschonken. Uit de bar! Even bijkomen, dat idee. De aardappelen waren reeds geschild. De boontjes dreven gedopt in het teiltje. De karbonades had ze gepaneerd. Nu kon het twee kanten op: een tweede vieuxtje of net als vader een dutje doen.

Ook wanneer mijn moeder op vrijdag- en zaterdagavond had gespeeld, kwam ze nooit boven haar theewater. Hoeveel het er waren geweest, heb ik nooit gehoord, maar ze dronk op een avond uitsluitend vieuxtjes. Die

smeerden de keel, dat hielp bij het zingen. Frisdrank kwam er niet in. Laat staan bier. Wijn? Dat zou jaren later komen.

Door de week was mijn moeder huisvrouw. In de nieuwbouwwijk Kreekhuisen. Maar binnen in haar leefde een actrice-zangeres. Die mocht er in het weekeinde uit. Als ze vrijdagavond haar imitatie bontmantel aantrok, werd ze Jane. Mijn moeder was daarbij moeder. Ze zorgde voor haar kinderen, nietwaar? Maar - vandaag de dag zouden we zeggen - daar kreeg ze geen energie van.

Ze deed haar huishoudelijk werk opofferingsgezind, cijferde zichzelf weg. Boodschappen doen op de markt, koken, de binnenboel... de buitenboel schoonmaken, de was doen, kleding verstellen, vaders sinaasappel pellen enzovoort. "Soms komen de muren op me af", zei ze. "Altijd maar klaar staan voor iedereen." Ik heb het zo vaak gehoord. Nee, het moeder-huisvrouw zijn was niet haar roeping, meer een voldongen levenstaak. Ze hield van ons en voelde zich soms schuldig. Waarover? Ik weet het niet.

Ze had alleen lagere school gedaan, een streng katholieke. De nonnen hadden gezegd dat ze goed kon leren. "Maar ik moest mijn moeder helpen", vertelde ze dan met onderdrukte spijt. Haar vier broers leerden verder. Maar zij en Annie, haar zus, hielpen in huis en brachten geld binnen in het gezin met huishoudelijk werk bij anderen. Ze was werken gewend. Toen kwam Cor in haar leven...

Nelly, mijn zus, deed hbs ook op de Ravenswaard. Ze zat dit jaar voor haar examen in de 5^e klas. Nelly was redactrice van de schoolkrant 't *Zooitje*. Ze had voor mij het pad geëffend en geplaveid. Ik kon een potje breken. Mijn leraar Frans en leraar wiskunde hadden hoge verwachtingen van mij, omdat mijn zus negens had behaald. En ik liet ze in de waan. Als je het voordeel van de twijfel krijgt, valt een rapportcijfer zomaar twee punten hoger uit. Ik wist niet dat ik zó goed was in Frans. Nelly coachte me, gaf me ongevraagd advies en hielp me geduldig als ik met een probleem kwam. Maar op een didactisch verantwoorde manier. "Nelly, dit klote sommetje lukt me niet", klaagde ik slap en gehaast. "Goed, leg me eens uit wat er staat?" riposteerde ze. "Nee, jij doen...blèè." "Doe niet zo raar. Wat staat er in de som? " "Dat zie jij toch? Hier bij 12!" zeikte ik dan nog even.

???

“Oké,” begon ik schoorvoetend, “hier staat een driehoek en van twee zijden is de lengte gegeven: $a = 6$, $b = 10$.”

“Gegevens zijn: $a = 6$ en $b = 10$ ”, herhaalde ze.

“Dat zeg ik”, reageerde ik vol ongeduld.

“Nou, wil je dat ik je help of niet?”

“Jaha”, zuchtte ik.

“Je moet het probleem bij wiskunde steeds op dezelfde manier aanpakken. Wat zijn de gegevens? Die schrijf je dan ook zo op. Gegevens...dubbelepunt”, doceerde Nelly. “Schrijf maar op...”

Ik schreef op: ‘Gegevens: $a = 6$, $b = 10$.’

“En nu?”

“Wat voor driehoek is het?” vroeg Nelly, “Is er een formule voor?”

“???...jezus... een rechthoekige driehoek. De welbekende stelling van Pithecanthropus Erectus. Oh, nou weet ik het. Wat een Eppo ben ik.”

Als de nood hoog was, bood Nelly soelaas. Zij zat evenwel in de eindexamenklas en had het zelf gruwelijk druk. Voor zestien vakken stonden er cijfers op haar rapport: uitsluitend 8'en, 9's en 10'en. Ja, ook een tien.

Corrie, mijn broer, zat in de zesde klas van de lagere school. Hij was altijd mijn kleine broertje geweest en ik was hem te sterk. Ik genoot zijn respect op de manier zoals Nelly die van mij kreeg. Waarvoor? Dát weet ik niet. Of ik die waard was? Evenmin. Corrie voetbalde bij Overmaas, in D1. Dát pad had ik voor hem geplaveid.

Twee jaar geleden hadden hij en ik een schokkende, levensveranderende ervaring gedeeld. Twee weken Rotterdams jongenskamp. Althans, nadien waren we nooit meer die onschuldige, onbedorven en onnozele ganzen. Op mijn manier had ik die verpletterende indrukken verwerkt. Corrie was erdoor veranderd.

Op school in de klas vond hij maar niet de rust. Er gebeurden dingen en Corrie wist van geen ophouden. Tijdens het avondmaal aan de Akselsekreek belde zijn onderwijzer, de heer Klomp, aan: “Mevrouw en meneer, ik kom u vertellen wat een enorm ongehoorzaam, stiekem ettertje uw zoon is.”

Dat was een weinig genuanceerd optreden voor een professionele opvoeder, vermoedelijk van een man die zichzelf niet is. Maar iemand

had hem zó ver gekregen. Corrie had de vijfde gedaan in een veel te grote klas. Daar kreeg meester Klomp geen vat op. Die groep werd toen gesplitst in twee zesde klassen. De 'drukke' kern werd evenredig verdeeld. Corrie en Keessie de Wit had men beter ook uit elkaar gezet. Zijn Cito-cijfers vielen alleszins mee. Slim was ie namelijk wel: straatlim. Schooladvies was havo. Sinds ik naar de middelbare school ging, trokken Corrie en ik steeds minder met elkaar op. Omdat ik niet meer buiten speelde.

De gezinsband craqueleerde. Iedereen ging een eigen richting.

Vroeger ging ik om vier uur buiten spelen... dat was vroeger. Nu kwam ik om wisselende tijden uit school. Ook had ik geen tijd meer om buiten te spelen. Het werd afkicken. Ik moest aan het huiswerk. Aan de keukentafel zat Nelly. Dus ik ging naar mijn kamer.

Zo ontstond als vanzelf mijn cultuuromslag. Van dat voortdurende lijfelijke rennen en klimmen geraakte ik in het geestelijke equivalent daarvan. Zammazegge, de meeste aandacht ging naar de ontwikkeling van mijn hersens. Dat was de bedoeling kennelijk. Dat deed pijn. Stil zitten achter een bureautje. Ik rende en krom in mijn hoofd.

Sommige schoolvakken vond ik wel...leuk... het kostte me niet zoveel moeite om me te concentreren op bijvoorbeeld wiskunde of Engels.

Huiswerk amuseerde me zelfs. Maar het was zoveel!!

Als je je realiseert dat een schooljongen alles rennend doet. Naar huis, naar school, een boodschapje doen, voetballen woensdagmiddag, voetballen zaterdagmorgen...vriendjes thuisbrengen, in kaplaarzen naar de polder, in de bouw klimmen... almaar bewegen en buiten zijn. En toen op de middelbare school plotseling: lange dagen school (tussen de middag ook), thuis huiswerk. Het klassikaal onderwijs ging uit van stil zitten en mond houden. Het kind in je werd gedoofd. Dat proces was nu drie jaar gaande.

"School gaan is jouw werk. Piano stemmen het mijne", zei mijn vader.

Het rode boekje voor scholieren was dit jaar uitgebracht en voor het eerst in mijn leven las ik een maatschappijkritisch werk. Ik herlas zelfs passages, uit vrije wil. Sommige zette me diep aan het denken. Ik had het gevoel dat ik serieus werd genomen.

Is dat nu geestelijke groei?

Het *rode boekje voor scholieren* kwam voort uit verzet tegen de heersende normen op allerlei gebied: in de muziek, de seksualiteit, druggebruik, literatuur en andere kunstvormen. In Nederland kwamen nieuwe politieke bewegingen op als de Kaboutertepartij. Teach-ins, sit-ins, protestdemonstraties en relletjes waren bijna dagelijks nieuws. Het rode boekje stimuleerde jongeren zich een nieuwe moraal eigen te maken; masturbatie, vrije seks en homoseksualiteit werden bijvoorbeeld uit het verdomhoekje gehaald. Maar ook over softdrugsgebruik (hoe rol je een joint?), de relatie met leraren en ouders, spijbelen en spieken en zittenblijven werd leerlingen een nieuwe manier van denken bijgebracht.